

УДК 159.922.73:376

ПОЄДНАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ ТА УРОКІВ МИСТЕЦТВА В ШКОЛІ З МЕТОЮ ПСИХОКОРЕКЦІЇ

Панфілова Олександра Георгіївна,

к.мист, доцент кафедри мистецьких
дисциплін та методик їх навчання

Павлович Олена Вікторівна,

асистент

Кременецька гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка,

Гуменюк Богдана Олександрівна,

викладач, Фаховий коледж КОГПА

ім.Тараса Шевченка, м. Кременець, Україна

У статті йдеться про значення та використання арт-терапії на уроках мистецтва у школі. Одне із основних завдань арт-терапії полягає у психокорекції засобами мистецтва. Розглянуто види та методи застосування арт-терапії, які є найбільш результативними на думку науковців. Розглянуто та проаналізовано вивчення даної проблеми сучасними науковцями. Ключові слова: арт-терапія, естетичне виховання, мистецтво, уроки, діти з особливими потребами Вступ. Актуальність арт-терапії зумовлена своєчасністю аналізу обраного явища в контексті введення в шкільну програму уроків мистецтва. Вивчення сучасними науковцями проблеми використання арт-терапії в освітньому процесі, ідей взаємозв'язку навчання та психокорекції засобами мистецтва (як музики так і образотворчого мистецтва) свідчить

про популярність та дієвість арт-терапії на практиці. Корекція спрямована на виправлення недоліків та розвиток інтелектуальних, емоційно-чуттєвих та ціннісних компонентів свідомості учня безпосередньо під час освітнього процесу. Мета нашого дослідження полягає у вивченні теоретичних основ арттерапії та використання її на уроках мистецтва в школі з метою психокорекції. 740 Матеріали і методи дослідження. Під час вивчення проблеми використовувались методи аналізу та синтезу, спостереження, порівняння та узагальнення, теоретичні методи. Результати та обговорення. Аналіз останніх досліджень та публікацій дає змогу виявити ступінь проведених наукових розвідок і продовжити вивчення проблеми. Формування естетичного виховання на уроках у школі окреслено у працях Л. Горюнової, З. Новлянської, О. Ростовського, Д. Кабалевського, Г. Тарасенко, О. Шевнюк, Л. Хлебнікової та інших. Вивчення корекції художнього сприймання за допомогою засобів образотворчого мистецтва у дітей-підлітків із затримкою психічного розвитку розглядає у своїй науковій розвідці І. Дмитрієва [1]. За словами науковця, ефективність формування і корекції художнього сприймання у дітей з інклюзією визначається поетапністю та посиленням мотивації пізнавальної діяльності, поглиблення навичок образотворчої діяльності [1, 12]. У свою чергу І. Кузава досліджує вплив мистецтва на молодших школярів із затримкою психічного розвитку та пропонує власну методику формування художньо-естетичних інтересів дітей цієї вікової категорії [3, 160]. С. Коновець наголошує, що саме образотворче мистецтво здатне справляти на дитину найефективнішу дію та наголошує на вагомості зміщення пріоритетів з навчальної на виховну та розвивальну функції мистецтва [4, 136]. Цікавою для практичного застосування є праця практикуючого психолога-консультанта Татаріної О. «Практикум з арттерапії в роботі з дітьми». Книга є унікальним результатом одинадцятилітнього практико-методологічного досвіду

автора з дітьми віком від 6 до 16 років та призначена для соціальних працівників, психологів, спеціалістів дитячих центрів та батьків [6]. Цій авторці також належить чимало інших практичних розробок з різних видів мистецтва для застосування під час арт-терапії [5].

Арт-терапія (лат. art – мистецтво, грец. Therapeia – лікування) – вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості. Вперше цей термін був використаний Андріаном Хіллом у 1938 р. при описі своєї роботи з хворими на туберкульоз та незабаром отримав широке застосування. Зазвичай мається на увазі терапія образотворчим мистецтвом або музикою з метою впливу на психічний, емоційний стан людини. Заняття арттерапією дає людині позитивні емоції, можливість зміцнити свою пам'ять, розвивати естетичний смак, покращує загальне самопочуття. Поступово, протягом ХХ століття, арт-терапія стає невід'ємною частиною соціальних заходів профілактичного й реабілітаційного характеру, медичної, психотерапевтичної та педагогічної практики. Вагомість арт-терапії полягає у можливості особистості виразити себе «іншими голосами»: рухами, звуками, кольором, формою, пластикою, глиною, ландшафтом. На сьогодні арт-терапія вважається одним з найбільш м'яких, але ефективних методів, що використовуються в роботі психологами і психотерапевтами. Ця методика, яка набуває у нас час все більшої популяризації, належить до найдавніших і природних форм корекції емоційних станів. Важливо, що будь-яка людина навіть самостійно, без допомоги фахівця, може займатися арт-терапією. Це допомагає розслабитися і зняти напругу, саме тому вона може бути використана не лише з лікувальною метою, але і для самопізнання, саморозвитку особистості. До того ж арт-терапія не має вікових обмежень й однаково є корисною як для літніх людей, так і для маленьких дітей. У різних країнах існують різні моделі арт-терапії. Дуже важливо відзначити, що ця методика не має протипоказань і обмежень, тому застосування її під час занять у школі має на меті, в

першу чергу, не лікувальну мету, а функцію розвивальну, емоційну, дає можливість виразити свій внутрішній світ через творчість.

У наш час арт-терапія знайшла досить широке застосування в педагогіці, соціальній роботі та навіть у бізнесі. Види арт-терапії Класична арт-терапія включає в себе тільки візуальні види творчості, такі, як: живопис, графіка, фотографія, малювання та ліплення. Але сучасна арттерапія налічує більше видів методик. До неї відносять також бібліотерапію, маскотерапію, казкотерапію, орігамі, драмотерапію, музикотерапію, 742 кольоротерапію, відеотерапію, пісочну терапію, ігротерапію і т.д. У шкільних умовах під час проведення занять з мистецтва найоптимальнішим є поєднання візуальної творчості з музикою. Також існує комплексний метод – артсинтезтерапія. Він заснований на використанні поєднання живопису, віршування, драматургії і театру, риторики і пластики, музики. Техніки арт-терапії застосовуються при досить широкому спектрі проблем. Це можуть бути психологічні травми, втрати, кризові стани, внутрішньо- і міжособистісні конфлікти, постстресові, невротичні та психосоматичні розлади, екзистенційні та вікові кризи. Арт-терапія допомагає розвинути в людині креативність мислення і цілісність його особистості, а також через творчість дозволяє виявити особистісні смисли. Потрібно відзначити високу ефективність арт-терапії при роботі з підлітками та дітьми. Важливим є те, що арт-терапія сприяє підвищенню самооцінки; вчить розслаблятися і позбуватися від негативних емоцій і думок; при груповій (класній) роботі вона розвиває в учнів важливі соціальні навички. Заняття арттерапією дає можливість зміцнити свою пам'ять, розвинути увагу, мислення і навички прийняття рішень. Застосування арт-терапії засобами мистецтва можливе не лише під час групових занять в навчальному закладі, але часто використовується для індивідуальної психотерапії, під час різних тренінгів. Вона також може служити доповненням до інших методів і напрямів психотерапії, систем

оздоровлення, виховання. Примітно, що для занять арт-терапією не потрібно спеціальної підготовки, оскільки вона не ставить собі за мету зробити людину художником або актором. Її дія спрямована, в першу чергу, на вирішення психологічних проблем, вона не вимагає наявності здібностей до творчості, тому всі учасники відчують себе у рівних умовах. Арт-терапія також допомагає встановлювати відносини в колективі, тому її застосування у середніх класах допомагає підліткам адаптуватися в новому колективі, знайти друзів, проявити приховані позитивні емоції, або ж навпаки нейтралізувати негатив. Водночас за допомогою мистецтва дитина не тільки виражає себе, але і більше дізнається про інших. Арт-терапія покликана пізнавати себе і навколишній світ. У художній творчості людина втілює свої емоції, почуття, надії, страхи, сумніви і конфлікти. Відбувається це на несвідомому рівні, і людина дізнається про себе багато нового. Арт-терапія розвиває творчі можливості. Під час занять людина може відкрити в собі невідомі раніше таланти. Найбільше значення це має для людей з інвалідністю. Вони найчастіше дуже сильно соціально дезадаптовані. Їм не вистачає спілкування. Арт-терапія дає їм можливість більш активно і самостійно брати участь в житті суспільства, відчувати себе його частиною. Арттерапія в основному використовує засоби невербального спілкування. Це дуже важливо для людей, яким складно висловити свої думки в словах. У наш час різноманітні методи арт-терапії широко застосовують дитячі та сімейні психологи, психотерапевти, арт-терапевти, що працюють як з дітьми, так і з дорослими. Висока ефективність, простота використання, цікаві вправи, позитивні емоції від терапії у клієнтів – все це зробило методи арт-терапії дуже популярними у багатьох фахівців. Використання різних типів фарб, кольорових олівців, крейди, альтернативних матеріалів, тіста, пластиліну, піску, кінетичного піску, кварцового кольорового піску, інших природних матеріалів – дають широкі можливості для

терапевтичного процесу. Методи арт-терапії допомагають на підсвідомому рівні виявити, усвідомити, вивести з підсвідомості проблему, перевести її в поле свідомості, в фізичний світ, матеріалізувати на папері, піску та ін. Далі вже за допомогою спеціаліста, можна працювати з цією проблемою, вираженою в матеріальному світі, спеціальними методами і знайти шляхи вирішення цієї проблеми. Тут на допомогу вчителю мистецтва вже має прийти шкільний психолог. Арт-терапія рекомендована як для підлітків, так і для дітей дошкільного віку, учнів молодших класів, а особливо тим, кому важко описувати власні емоції, внутрішні стани. Заняття арт-терапією одночасно розвивають дитину, сприяють підвищенню самооцінки, їх застосовують при корекції тривожності, 744 агресивності, гіперактивності, гіпоактивності, та інших психологічних проблемах. Терапія творчістю тісно пов'язана з психотерапією та аналітичним напрямом в психології.

Висновки. Отже, застосування методів арт-терапії для різних вікових груп має свою специфіку. Для кожного вікового періоду існують свої методи, а також універсальні методи, які можна застосовувати для більшості вікових груп. Мета арт-терапії – вербалізувати учнів, розуміти взаємозв'язок між зображенням і власним внутрішнім досвідом. Спеціалісти арт-терапії (психолог та вчитель) виступають у ролі посередників між учнем та арт-терапевтичним продуктом, вони володіють знанням можливостей художньої творчості, мають професійні навички невербальної, символічної комунікації і здатні оцінити зміст образотворчої продукції і поведінку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитрієва І.В. Корекційна спрямованість естетичного виховання в старших класах допоміжної школи: монографія. Словянськ, 2008. 373 с.

2. Кільдеров Д.Е. Уявні просторові перетворення як необхідний компонент розумового розвитку учнів // Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції: зб наук пр. Вип. 3. Київ: Інститут реклами, 2005. С.121-122.
3. Кузава І. Формування художньо-естетичних інтересів у дітей із затримкою психічного розвитку // Проблеми психологічних технологій. Вип. 4. Луцьк: Волин. обл. друк. 2000. С.156-161.
4. Коновець С.В. Освітньо-виховні функції образотворчого мистецтва // Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції: зб наук пр. Вип. 3. Київ: Інститут реклами, 2005. С. 135-137.
5. Татаріна О.В. Людина, що звучить. Практикум з музичної терапії. Київ: Астамір-В, 2017. 208 с.
6. Татаріна О.В. Практикум з арт-терапії в роботі з дітьми. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.